

**BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKA FANIDAN
DAVLAT TA‘LIM STANDARTI TAHLILI**

Panayeva Sevara Utkirbek qizi

*Urganch davlat Universiteti Pedagogika fakulteti
Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Talabalarga boshlang‘ich sinflar matematika ta‘limi mazmuni, tuzilishi xususiyatlariga oid ko‘nikma va malakalarini mustahkamlash, boshlang‘ich sinflar uchun matematikadan Davlat ta‘lim standarti (2017 yil tasdiqlangan)ni puxta o‘zlashtirishni ta‘minlash.

Kalit so‘zlar: davlat ta‘lim standarti, fan, o‘quv dasturi, darslik, metod, metodika, o‘rgatish, o‘qitish, bilim, ko‘nikma, malaka, predmet, maqsad, vazifa, fanlararo bog‘liqlik. Dars materiallari: D.T.S

Аннотация: Закрепить умения и навыки учащихся, связанные с содержанием и структурой обучения математике в начальной школе, обеспечить углубленное освоение ГОСО по математике в начальной школе (утвержден в 2017 году).

Ключевые слова: государственный образовательный стандарт, наука, учебная программа, учебник, метод, методика, обучение, обучение, знание, умение, компетенция, предмет, цель, задача, междисциплинарность. Материалы урока: Д.Т.С.

Annotation: To strengthen students' skills and abilities related to the content and structure of elementary school mathematics education, to ensure thorough mastering of the State Educational Standard for elementary school mathematics (approved in 2017).

Key words: state educational standard, science, curriculum, textbook, method, methodology, teaching, teaching, knowledge, skill, competence, subject, goal, task, interdisciplinarity . Lesson materials: D.T.S

Umumiy o‘rta ta‘limning davlat ta‘lim standarti davlat ta‘lim standartining maqsad va vazifalarini, asosiy prinsiplarini, tarkibiy qismlarini, davlat ta‘lim standartlarini joriy etish hamda davlat ta‘lim standartlari talablariga rioya etilishini nazorat qilish tartibini belgilaydi. Davlat ta‘lim standartini ishlab chiqish quyidagi hujjatlarga asoslanadi: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi; «Ta‘lim to‘g‘risida»gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni; «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to‘g‘risida»gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni; O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Uzluksiz ta‘lim tizimi uchun davlat ta‘lim standartlarini ishlab chiqish va amalda joriy etish to‘g‘risida» 1998-yil 5-yanvardagi 5-son qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Uzluksiz ta’lim tizimining chet tillar bo‘yicha davlat ta’lim standartini tasdiqlash to‘g‘risida» 2013-yil 8-maydagi 124-son qarori; O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Umumiy o‘rta ta’lim to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash to‘g‘risida»gi 2017-yil 15-martdagi 140-son qarori; O‘zDSt 1.0-98. «O‘zbekiston Respublikasi standartlashtirish davlat tizimi. Asosiy qoidalar»; O‘zDSt 1.1-92. «O‘zbekiston Respublikasi standartlashtirish davlat tizimi. O‘zbekiston Respublikasi standartlarini ishlab chiqish, muvofiqlashtirish, tasdiqlash va ro‘yxatdan o‘tkazish tartiblari»; O‘z DSt 1.5-93. «Standartlashtirishga doir normativ hujjatlarni ko‘rib chiqish, tekshirish, o‘zgartirish kiritish va bekor qilish tartibi»; O‘z DSt 1157:2008. Hujjatlarni unifikatsiyalashtirish tizimi. Tashkiliyfarmoyish hujjatlar tizimi. Hujjatlarni rasmiylashtirishga bo‘lgan talablar. O‘z DSt 1.8:2009. Asosiy qoidalar. Tavsiyalar. Davlat ta’lim standartini bajarish O‘zbekiston Respublikasi hududida faoliyat ko‘rsatayotgan barcha umumiy o‘rta ta’lim muassasalari uchun majburiydir. “Standart” so‘zi inglizcha bo‘lib, “nusxa”, “o‘lcham”, “me‘yor” degan ma‘nolarini anglatadi. Standart, standartlashtirish me‘yorlari tushunchalari DTS ta’lim mazmuni shakllari, vositalari, usullari va ularning sifatini baholash tartibini belgilaydi. Ta’lim mazmunini o‘zagi hisoblangan standart vositasida, mamlakat hududida faoliyat ko‘rsatayotgan turli ta’lim muassasalarida (davlat va nodavlat) ta’limning barqaror darajasini ta‘minlash sharti amalga oshiriladi. DTS o‘z mohiyatiga ko‘ra o‘quv dasturlari, darsliklar, o‘quv qo‘llanmalari, nizomlar, o‘quv rejasi va boshqa me‘yoriy hujjatlarini yaratish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. DTSni, uning talablarini bajarish O‘zbekiston Respublikasi hududida faoliyat ko‘rsatayotgan mulkchilik shakli va idoraviy bo‘ysinishdan qat’iy nazar barcha ta’lim muassasalari uchun majburiydir. DTS ning tarkibiy qismi sifatida umumiy o‘rta (kasb – hunar va oliy) ta’lim muassasalari uchun tayanch o‘quv rejasi ishlab chiqiladi. Tayanch o‘quv reja ta’lim sohalarini me‘yorlash hamda ta’lim muassasalarini moliyaviy taminotini ta‘minlashga asos bo‘luvchi davlat muassasalarini moliyaviy taminotini ta‘minlashga asos bo‘luvchi davlat hujjati sanaladi. Tayanch o‘quv rejasi o‘quv predmeti bo‘yicha beriladigan ta’lim mazmunini ta’lim oluvchiga yetkazish uchun ajratilgan o‘quv soatlarining minimum hajmidagi miqdorini belgilaydi.

Davlat ta’lim standartlarining joriy etilishi quyidagi maqsadlar amalga oshirilishini nazarda tutadi:

- ta’limning yuksak sifatini hamda mamlakatda amalga oshirilayotgan chuqur iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni, rivojlangan demokratik davlat barpo etish talablariga javob beruvchi raqobatbardosh kadrlar tayyorlanishini ta‘minlash;

- mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyoti istiqbollardan, jamiyat ehtiyojlaridan, fan, texnika va texnologiyaning zamonaviy yutuqlaridan kelib chiqib kadrlar tayyorlash mazmunini tartibga solish;

- ta'limning demokratlashuvi, insonparvarlashuvi va ijtimoiylashuvi, ta'limoluvchilarning huquqiy va iqtisodiy bilimlari darajasini, shuningdek ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish;

- sifatli ta'lim xizmatlari ko'rsatish, ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasida shaxsning, jamiyat va davlatning manfaatlarini himoya qilish;

- kadrlar tayyorlash sifatini va ta'limfaoliyatini baholash mezonlarini va tartibini belgilash;

- ta'limjarayonini va kadrlar tayyorlashning izchilligi va uzluksizligini ta'minlash;

- mehnat va ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshlikni ta'minlash. Davlat ta'limstandartlarining vazifalari:

- ta'lim sifatiga va kadrlar tayyorlashga, ko'rsatiladigan ta'lim xizmatlari turlariga nisbatan qo'yiladigan maqbul talablarni belgilash;

- ta'limga va uning pirovard natijalariga, ta'lim oluvchilarning bilimi va kasb malakasi darajasini vaqti-vaqti bilan baholash tartibiga, shuningdek ta'limfaoliyati sifati ustidan nazorat qilishga nisbatan qo'yiladigan tegishli talablarni belgilovchi meyoriy negizni yaratish;

- xalqning boy aql-zakovat merosi va umuminsoniy qadriyatlar asosida ta'lim oluvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etish;

- ta'limning barcha turlarida ular mazmunini hamda olib boriladigan ta'lim va tarbiyani kelishib olish ularning o'zaro bogliqligini, uzluksiz ta'lim tizimida va kadrlar tayyorlashda izchillikni ta'minlash;

- o'quv-tarbiya va ta'lim jarayoniga, pedagogik va axborot texnologiyalari bilan ta'minlashga, ta'limdarajasini nazorat qilishga, ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilar va ularni bitiruvchilarning malakasiga nisbatan meyorlar va talablarni belgilash;

- ta'lim va kadrlar tayyorlash sifatiga baho berishning xolis tizimini, ta'lim muassasalarini attestatsiyadan o'tkazish va akkredetatsiya qilishni joriy qilish;

- kadrlarni maqsadli va sifatli tayyorlash uchun ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlash;

- milliy standartlar talabini ta'lim sifati va kadrlar tayyorlashga nisbatan xalqaro talablarga muvofiqligini ta'minlash.

Davlat ta'lim standartining maqsadi — umumiy o'rta ta'lim tizimini mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari hamda ilm-fan va zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, ma'naviy barkamol va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdan iborat. Davlat ta'lim standartining vazifalari quyidagilardan iborat: umumiy o'rta ta'lim mazmuni va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilash; milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida

o'quvchilarni tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etish; o'quv-tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, umumiy o'rta ta'lim muassasalarining o'quvchilari va bitiruvchilarining malakasiga qo'yiladigan talablarni belgilash; kadrlarni maqsadli va sifatli tayyorlash uchun ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlash; ta'lim va uning pirovard natijalari, o'quvchilarning malaka talablarini egallaganlik darajasini tizimli baholash tartibini, shuningdek ta'lim-tarbiya faoliyati sifatini nazorat qilishning huquqiy asoslarini takomillashtirish; davlat ta'lim standartlari talablarining ta'lim sifati va kadrlar tayyorlashga qo'yiladigan xalqaro talablarga muvofiqligini ta'minlash.

Davlat ta'lim standarti quyidagi asosiy prinsiplarga asoslanadi: o'quvchi shaxsi, uning intilishlari, qobiliyati va qiziqishlari ustuvorligi; umumiy o'rta ta'lim mazmunining insonparvarligi; davlat ta'lim standartining ta'lim sohasidagi davlat va jamiyat talablariga, shaxs ehtiyojiga mosligi; umumiy o'rta ta'limning boshqa ta'lim turlari va bosqichlari bilan uzluksizligi va ta'lim mazmunining uzviyligi; umumiy o'rta ta'lim mazmunining respublikadagi barcha hududlarda birligi va yaxlitligi; umumiy o'rta ta'limning mazmuni, shakli, vositalari va usullarini tanlashda innovatsiya texnologiyalariga asoslanilganligi; o'quvchilarda fanlarni o'rganish va ta'lim olishni davom ettirish uchun tayanch va fanlarga oid umumiy kompetensiyalarni rivojlantirishning ta'minlanganligi; rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ta'lim sohasida me'yorlarni belgilash tajribasidan milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda foydalanish.

Mashg'ulotning borishi:

A maliy mashg'ulotda talabalarni faollashtirish maqsadida ularning bugungi mavzuni ongli o'zlashtirib olishlari uchun quyidagi savollarga javoblar olinadi:

1. Davlat ta'lim standarti nima?
2. U qanday tuzilishga ega?
3. Davlat ta'lim standarti maqsadi nimalardan iborat?
4. Davlat ta'lim standarti vazifalari nimalardan iborat?
5. Davlat ta'lim standartining asosiy prinsiplarini ayting?
6. D.T.S. Vazirlar Mahkamasining qaysi va qaysi yildagi qarorida aks ettirilgan?
7. O'quv dasturi kim tomonidan tuziladi? Va oxirgisi qachon qabul qilingan?
8. 1-sinf matematika darslari uchun o'quv dasturida necha soat ajratilgan?
9. 2-sinf matematika darslari uchun o'quv dasturida necha soat ajratilgan?
10. Tayanch o'quv rejani qanday tushundingiz?
11. 1-sinf matematika darslari uchun o'quv dasturi necha bo'limdan iborat?
12. 2-sinf matematika darslari uchun o'quv dasturida necha bo'lim bilan ajratilgan?
13. 1-sinf matematika darslari uchun ajratilgan bo'limlar nomlarini ketmaketlikda aytib bering.

14. 2-sinf matematika darslari uchun ajratilgan bo'limlar nomlarini ketmaketlikda aytib bering.

15. 1-sinf va 2-sinflar uchun matematika darslarining tuzilishini o'quv dasturdan taqqoslash asosida farqini izohlab bering?

Talabalar ikki guruhga bo'linib guruhlariga topshiriqlar beriladi:

1-guruh 1. 1-sinf o'quvchilarida shakllangan fanga oid kompetensiya elementlari izohlab tushuntiring?

2. 3-sinf o'quvchilarida shakllangan fanga oid kompetensiya elementlari izohlab tushuntiring? 2. Taqdimotga jamoa bo'lib tayyorlaning?

Eslatma: 1) ishni bajarish vaqti -15 daqiqa 2-guruh 1. 2-sinf o'quvchilarida shakllangan fanga oid kompetensiya elementlari izohlab tushuntiring?

Uyga vazifa: D.T.S. va o'quv dasturi va boshlang'ich sinf darsliklarini tahlil qilish.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, davlat ta'lim standartining maqsadi — umumiy o'rta ta'lim tizimini mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari hamda ilm-fan va zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, ma'naviy barkamol va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jumayev M.E. Matematika o'qitish metodikasi (OO'Y uchun darslik) Toshkent. "Turon-Iqbol" 2016 yil 426 b.
2. Jumayev M.E, Tadjiyeva Z.G'. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. (OO'Y uchun darslik.) Toshkent. "Fan va texnologiyai" 2005 yil.
3. Jumayev M.E, Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasidan praktikum. (OO'Y uchun) Toshkent. "O'qituvchi" 2004 yil.